

PRERANO JE OTIŠLA

Zimska, hladna, besnježna nedjelja. Poslije-podnevni magleni zastor koji se nadvio nad zemljom probijale su još one najupornije sunčeve zrake, prije zalaza sunca, i dnevna vidljivost okružja bila je još prisutna.

Stajao sam pred kućom iza niske ograde što odvaja red kuća od seoskog prašnjavog puta koji se ulicom zvanom Požun blago penjao prema cintoru župne crkve što je bila u sredini naselja. Oči su mi bile usmjerene na prekoputni brezuljkasti, pusti dio zemljišta obraslog povisokim rijetkim korovom. Tlo među korovom ispunjavala je trava divljakuša, po površini obložena od mraza bijelim paučinastim velom.

Misli što su mi se u glavi vrtložile bile su pune pitanja za koja nisu dolazili dokučivi odgovori. Čas su mi bile prikovane uz prošle dane kad nam je odvođenjem našeg oca u nepoznato, obitelj ostala značajno okrnjena i neopisivo oslabljena: petero djece i majka kao još jedina snaga i nada. Čas sam mislima lutao školom gdje sam se počeo pripremati za samostalan život i rad. Tako bih pomogao majci da se i mladoj braći osigura hod putem osamostaljenja.

Najdulje su mi se misli rojile uz tek prošle dane koji su stigli s iznenadnom bolešću pa onda i odlaskom majke u bolnicu u nedaleki grad.

- Ozdravit će ona - rekao mi je liječnik prilikom posjeta majci. Kao da ga i sad čujem.

- Ne boj se, sine, za majku - rekao mi je čovjek u tankom, bijelom kaputu nabačenom preko ramena. U rukama mu je bila sprava iz koje su izlazile gumene odugačke cjevčice. Svaku izrečenu riječ pratili su nervozni pokreti njegovih ruku, a cjevčice bi se klatile kod svakog pokreta.

- Njoj je sada dobro, znaš! No još uvijek ne znamo zašto su se pojavile prvotne teškoće u disanju. Trajale su još vrlo kratko nakon što je dovezena k nama. Sad se to smirilo. Zadržat ćemo ju još pet do šest dana, provjeravati, i onda ju otpustiti. Možeš ju posjećivati danomice poslije

podne, kad god to budeš mogao uz svoje školske obveze. Znam, ti si njoj najstarije dijete! Desna ruka, kako mi je to ona rekla prigodom naših razgovora...Sve će biti dobro, sve - rekao mi je i nenadano brzo otišao s bolničarkom koja je naišla hodnikom. Nešto mu je, meni nerazumljivo, šapnula.

Ponovo sam išao k majci. Ispričao sam joj što mi je liječnik rekao, no ona mi nije ništa više govorila o tom razgovoru. Samo me je, obučena u plavi bolnički haljetak, i s vidljivo pohabanim i nataknutim papučama, ispratila do bolničkog izlaza. Lice joj je odražavalo zabrinutost, bilo je otušno. Osjećao sam da mi želi nešto reći no da to istovremeno prikriva. Na rastanku mi je pomilovala lice, čvrsto privukla k sebi i tihim glasom rekla:

- Nemoj dolaziti dnevno. Štetit će tvojim školskim obvezama. Ako uzmogneš doći središnjom tjedna, a do tad će mi biti sigurno mnogo bolje.

Tako smo se razišli. Nakon pređenog dijela puta i dosta velikog odmaka, okrenuo sam se i vidio da još uvijek stoji pred ulazom vratarnice. Otpračala me pogledom sve dok nisam zamaknuo iza posljednje zgrade što je činila blok u liniji s glavnom zgradom bolnice.

Sad, kad sam o svemu tome razmišljao, riječi liječnika hrabrile su me, no ipak me istovremeno neki unutarnji nemir odvodio u tjeskobu koja me je strašila i mogućim drukčijim ishodom.

- Ne, neće se i ne može dogoditi ono najgore - hrabrio sam se. - Pomoći će nam i Bog. Znam da nismo ničim takav udes zaslužili. Ta On zna i za nestanak našeg oca i, već zbog toga, neće, nas djecu ostaviti bez majke. Bože! Nemoj me iznevjeriti. Dogodi li se drukčije, odričem se...

*

Sutradan ranim jutrom otputovao sam vlakom u grad gdje sam polazio školu. Prošli smo i željezničku stanicu grada u kojem se majka liječila. Opet sam intenzivno mislio o njoj. Ali

sada, nakon prospavane noći, s više vjere u dobrohotni ishod njezinog ozdravljenja.

Dani u školi i ustanovi za smještaj učenika proticali su uobičajeno. Sredinom tjedna posjetio sam opet majku. Njezino zdravstveno stanje nije se poboljšalo, ali ponovni razgovor s liječnikom nije davao razlog za zabrinutost.

- U srijedu ili četvrtak, kažu, otpustit će me kući. Uz neki lijek i izbjegavanje umora, stanje će mi se poboljšati, a po njihovom mišljenju i tegobe nestati. Više ne moraš ovamo dolaziti. Vidjeti ćemo se druge nedjelje kod kuće, budeš li došao...Dodeš li, tad ćemo se dogovoriti što i kako dalje. Sad pođi i neka nam bude sretno...Ovo «sretno» izustila je tiho, odlazeći hodnikom. Primijetio sam da je skrivala suze.

*

U nedjelju poslije doručka bio sam u učionici s kolegama, učenicima koji su bili smješteni u internatu. Malo tko bivao je na dvorištu i drugim otvorenim površinama pokrajnjeg perivoja ili središnje šetališne staze. Staza je obično u slobodno vrijeme, za toplijih dana, bila puna učenika koji su nalikovali karavani crnih mrava što idu u novu postojbinu. U zagrijanoj učionici neki učenici pisali su pisma svojim jer ih je bilo i iz udaljenijih krajeva, neki su igrali šah, ili u grupama pripovijedali pošalice, a najveći broj ih je razgovarao o večernjoj priredbi poslije koje će biti glazbe i plesa. Spremio sam svoj školski pribor u ormarić koji mi je služio i kao radni stol, stolić za učenje. Sjeo sam zatim s jednim kolegom i počeo igrati šah. Taj misleni borilački oblik nije mi bio stran, bio sam u grupi najboljih šahista škole. Ipak sam te nedjelje gubio igru za igrom.

- Što je s tobom – pitao me suigrač poslije izgubljene druge igre.

- Odigrajmo još jednu – odgovorio sam mu. I tu sam igru izgubio.

- Neću više igrati, ti meni puštaš, a ja to ne želim. Takve privode ne čine ni početnici kad uče prve poteze – reče, ustane i ostavi me samog uz šahovsku ploču.

Mislina sam bio opet uz majku, i, odjednom odlučim da je unatoč drugačijeg dogovora posjetim. Smislio sam: objedovat ću i prvim vlakom otputovati. No o tome moram obavijestiti

dežurnog odgajatelja. Ustadoh i brzo podem prema upravnim prostorijama. Prva prostorija bila je prazna, ali se kroz odškrinuta vrata čulo da se u drugoj netko nalazi. Pokucao sam, vrata široko otvorio i ugledao ravnateljicu pri velikom radnom stolu s telefonskom slušalicom u ruci. Spustivši slušalicu saslušala je moju namjeru i molbu. Prišla mi je, rukama obujmila glavu, privukla me k sebi i tiho izgovorila:

- Dijete, sad su telefonom javili da ti je majka jutros umrla.

Nisam se snalazio. U glavi sam osjećao ommu. Istrgoh se iz ruku koje su me htjele zaštititi od stvarnosti, i bezglavo istrčim iz prostorije.

U hodniku iz mene provali snažni krik, suze mi zaslijepe oči. Čelom sam bio naslonjen na prozor i rukama čvrsto stiskao prozorsku polugu. Čuo sam kako pokraj mene prolaze učenici, zvono ih je zvalo na objed. Okrenuh se i kraj sebe ugledam svog dobrog prijatelja Ivana kako mi zabrinuto dotiče nadlakticu.

- Što se dogodilo?

- Umrla mi je majka... Idem prvim vlakom k njoj u bolnicu.

- Žao mi je – tiho reče i prisloni svoju glavu uz moju.

- Ne možeš ići sam... Poći ću i ja s tobom.

*

Drugog dana nešto poslije deset sati, kroz široka vrata bolničke ograde izašla su kola s konjskom zapregom. Na kolima je bio drveni lijes, prekrit širokom i dugom prekrivkom, istkanom od pamučnih i konopljinih niti. Prekrivka je bila popunjena crvenim ornamentima malih zvjezdica, nalik na snježne pahulje. Bila su tu i dva vijenca, te križ, kao nadgrobni znamen od hrastovog neobojenog drveta. Iza kola išla je, uz mene, starija žena u crnoj seljačkoj rubenini, s rupcem zabrađene glave. Vuneni debeli rubac svezan u čvor na leđima ovijao joj je gornji dio tijala. U jednoj ruci držala je maramicu, u drugoj oveću krunicu.

Naš dobri rođak upravljao je konjima nježno, samo stezanjem i otpuštanjem uzdi, oprezno i bez glasnih riječi. Zaprega je prošla ulicama grada, potom krenula seoskim putovima prema selu gdje je bio naš dom. Prešli smo polovicu puta. Trebalo je prijeći još sedam do osam kilometara. Vozač

zaprege zaustavi konje i pozove staricu riječima:

- Mama, popnite se na kola i sjednite uz mene. Nećete izdržati cijeli put idući pješke. Tek smo na pola puta.

- Kume Vlatko, samo ti vozi, izdržat ću. Zar da sada, na ovom posljednjem putu, okrenem leđa svom najdražem djetetu, svojoj kćeri, što sada mene i svoju malu drobnu dječicu ostavlja u svojoj najboljoj životnoj dobi...Ja ću i dalje na noge. Kreni! – I kola krenuše.

*

Sljedeći put kola su se zaustavila pred malom crkvicom, kapelom, uz glavnu i poširoku cestu. Ispred kapele bilo je mnogo ljudi, uglavnom žena. Došle su na posljednji ispraćaj moje majke, a svima njima dobro znane mještanke. Bio je i svećenik obučen u odjeću za pogrebne obrede. Neki muškarci donijeli i druga znamenja koja se koriste prilikom ukopa po starim katoličkim običajima. Svećenik započne molitvu. Glasnim pjevnim govorom završio je dio molitve. Taj čas s tornja kapele ogласi se zvono.

Pogrebna povorka krene prema groblju našeg sela. Trebalo je prijeći još puni kilometar. Uskoro se čulo zvono jedno, zakratko i drugo, a kod groblja pridružilo im se i treće svojim najjačim zvukom. To su zvonila zvana crkve svete Elizabete, što se nalazila u mjestu u kojem je pokojnica živjela.

Obred na groblju obavljen je. Prisutni su se počeli oprastati od pokojnice ubacivanjem grudica zemlje u grobnu jamu, kao znak posljednjeg pozdrava. Zakratko, groblje je opustjelo. Oko groba bilo je još samo nekoliko mještana koji su lopatama zatrpavali jamu. Na kraju su na humak postavili drveni križ i pokrili ga s nekoliko vijenaca. Potom su i oni otišli.

Kod groba je ostala starica, i uz nju petero djece. Spustila se na koljena, molila je molitvu ne mičući usnama. Kad je na križ zataknula krunicu, okrenula se djeci i rekla:

- Djeco, sada pođite kući. Ja s vama ne mogu. Moram biti neko vrijeme sama. Doći ću... Umorna starica teškim korakom izađe iz groblja i uputi se preko najbliže livade prema spletu bregova iza kojih se na udaljenosti od šest kilometara nalazila kuća u kojoj je živjela. Sama.

*

Prošlo je pedeset godina. Grob je sada bio okružen kamenim okvirom i označen kamenim znamenom. Uz njega je stajalo petero ljudi: dvije starice i tri stara sijeda muškarca. Došli su iz raznih, pa i dalekih krajeva. Grob je bio pun cvijeća, a po rubovima su bile upaljene svijeće. Misli svih su jednako govorile. Odjednom netko reče:

- A tko će odnijeti i zapaliti svijeće na grob bake?

- Do groblja gdje je ona pokopana šest je kilometara, a ja pješke mogu upola manje.

- A ona je mogla šesnaest i još šest, a bila je naših godina – reče najstariji oslanjajući se na štap kojim si je pomogao u hod.

- Koliko kažete da je pješačila – upita najmlađi, što je nakon dugih godina doputovao iz Argentine. – Šest milja, šest milja?

- Ne šest milja, već šesnaest i još šest kilometara – odgovori mu mala mršava starica.

- Sto kazes? Sto kazes? Ne cujem te dobro. Ne cujem i ne razumijem. Samo malo, da podesim slusalice...- i skine naočale i nešto pokrene na njihovim držačima. – Sad mi reci, ponovi, sad cu te cuti i razumjeti – reče sestri koja ga je ispravljala. Ona mu ponovi:

- Ne sest, već šesnaest i šest! I ne milja – već kilometara.

- Da, da, sad cujem i razumijem. To je puno, to je veliko, to ja ne bih mogao.

Ostali su slušali taj razgovor. Jedan od njih, koji je ostao živjeti u rodnom selu reče:

- Ne brinite! Cvijeće i svijeće će na grob bake, za sve nas, odnijeti moj sin.

Nakon toga krenuše putem prema selu. Pet starih i sijedih ljudi. Nekad mala i sitna dječica, prerano otišle majke Magdalene.